

ΠΛΑΤΩΝ

ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

Μενέξενος

«Public Domain»

Πλάτων

Μενέξενος / Πλάτων — «Public Domain»,

Содержание

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΠΛΑΤΩΝΟΣ	7
Конец ознакомительного фрагмента.	10

Plato Μενέξενος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν σειράν των Πλατωνικῶν διαλόγων ὁ Μενέξενος ἔχει θέσιν μοναδικήν. Καὶ ἀν, ἀκολουθοῦντες τὴν σχολαστικὴν κατάταξιν, ἠθέλαμεν νὰ τὸν χαρακτηρίσωμεν, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα οὔτε **σωκρατικόν**, οὔτε **μεταφυσικόν**, οὔτε **αισθητικόν**, οὔτε **πολιτικόν** νὰ τὸν ονομάσωμεν. Πολύ ὀλιγώτερον δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὸν εἰπώμεν **ἠθικόν**, ὅπως τὸν σημειώνει ἡ ἀρχαία γραμματικὴ παράδοσις. Διότι ἀπλῶς καὶ μόνον εἶναι ὁ Μενέξενος θαυμάσιον σατυρικὸν κομψοτέχνημα τοῦ Πλάτωνος – μία εἰρωνικὴ σάτυρα καὶ σατυρικὴ εἰρωνεία κατὰ των ρητόρων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καὶ γενικώτερα κατὰ τῆς ρητορείας μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐκολυμβοῦσαν τότε οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι, μορφωμένοι καὶ ἀμόρφωτοι, πολιτικοὶ καὶ λαός. Ἡ γραφομένη ἀττικὴ διάλεκτος, μάλλον κατασκευάσμα των τότε ἀνεπτυγμένων παρὰ αὐθόρμητη γλῶσσα τοῦ λαοῦ, σοφὰ ζωντανευμένη ὅμως με τοὺς ιδιωτισμοὺς καὶ τὰς ποικιλίας τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, ἐγίνε θαυμαστόν καὶ ἰσως μοναδικόν ὄργανον φιλοσοφικῆς καὶ περιεκτικῆς καὶ λογικευτικῆς ἐκφράσεως. Ὁ τρόπος τοῦ συνδυασμοῦ των λέξεων καὶ τῆς συναρτήσεως των φράσεων, ἰδίως των μετοχικῶν καὶ ἀπαρεμφατικῶν, καθὼς καὶ ἡ ἐπιτηδεῖα χρήσις ἐπιρρηματικῶν μορίων καὶ ἀφηρημένων ἐπιθετικῶν προσδιορισμῶν, ἐδίδαν ὅλ' αὐτὰ μαζί κάποιαν ἐνάργειαν εἰς τὸν ὁρισμὸν κάθε σκέψεως καὶ κάθε πράγματος καὶ συνάμα κάποιαν γενικότητα χαρακτηρισμῶν. Ὡστε ἀπὸ ἑνὰ βαθύγνωνμον Θουκυδίδην ἢ ἀπὸ ἑνὰ σοφώτατον Πλάτωνα ἢ ἀπὸ ἑνὰ καλλιτέχνην Ξενοφῶντα νὰ διατάσσεται ἡ Ἀττικὴ ἐκφρασις με ἀριότητα καταπληκτικὴν, ἀφθαστον, τελείως δὲ ἀρμονίζουσιν τὴν ἐννοιαν με τὸν ἦχον.

Ἀκριβῶς ὅμως ἡ τελειότης τῆς Ἀττικῆς γλώσσης καὶ ἡ θαυμαστὴ φανέρωσις τῆς τελειότητός τῆς εἰς τὰ ἔργα των μεγάλων συγγραφέων καὶ εἰς τοὺς λόγους των υπερόχων πολιτικῶν καὶ σοφιστῶν παρέσυραν τοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς συνήθεις εἰς γλωσσικὴν παρεκτροπὴν, ἥτοι εἰς παιγνιώδη χρήσιν τῆς γλώσσης δι' ἀντιθέσεων καὶ διαστολῶν ἀσυνηθίστων, διὰ συνδυασμῶν καὶ συναρτήσεων ἀπροσδοκῆτων, διὰ φορτικῆς παρεμβολῆς μορίων καὶ δι' ἄλλων ποικίλων τρόπων φρασεολογικῶν. Εἰς τόσον δὲ πολὺ ἐφθασεν ἡ παρεκτροπὴ, ὥστε, ὡς δύναται κανεὶς εὐκόλα νὰ συμπεράνῃ ἀπὸ τὰς λεπτομερείας τῆς ἱστορίας των Ἀθηναίων ἐκατάντησε νὰ πείθουν οἱ ῥήτορες καὶ νὰ παρασύρουν ὅχι με νοήματα ἐμβριθὴ ἀλλὰ με φρασεολογίας στομφώδεις. Κ' ἐκατάντησεν ἀκόμα νὰ ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἡ γραμματισμένη φλυαρία ἀντὶ σοφίας καὶ ἡ σπουδὴ τῆς ρητορικῆς ὡς ἀνωτέρα μὀρφωσις. Το δὲ χειρότερον ἐγένεν ἡ γλωσσομανία αἴτιον, ἀπὸ τὰ κυριώτερα μάλιστα, τῆς ἐλαφρογνωμίας καὶ τῆς ἀπραγμοσύνης των ἀνθρώπων, σύγκαιρα δὲ τῆς ἐπιπολαιότητος καὶ τῆς ἀνοησίας εἰς τὴν διαχείρισιν των πολιτικῶν πραγμάτων.

Ἐκείνον τὸν καιρὸν υπήρξαν ῥήτορες (αὐτοῦ τοῦ εἶδους), ἐπαγγελματῖαι συζητηταὶ των κυβερνητικῶν ζητημάτων καὶ ἄλλοι ῥήτορες φλύαροι των δικαστηρίων καὶ ἄλλοι ἀκόμη διδάσκαλοι ῥήτορες διὰ νὰ πληθύνεται ἐτσί ἡ ρητορευτικὴ γενεά, παράλληλα με τὴν ἄλλην ἐκείνην γενεάν των ἐπαγγελματιῶν σοφιστῶν, ἡ ὁποία βαθμηδὸν διέστρεψε τὴν φυσικὴν αἴσθησιν καὶ τὴν λογικὴν.

Εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς των λόγων εἶχεν ἐπιστρέψει τὸ 389 ὁ Πλάτων εἰς τὰς Ἀθήνας, ξενιτεμμένος πρὶν δέκα χρόνους, ἀφ' ὅταν δηλαδὴ ἐφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀγανακτημένος καὶ θλιμμένος διὰ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ Σωκράτη. Καὶ βλέποντας τῶρα ταθηναϊκά πράγματα με τὴν ὥριμον, ποικίλην δὲ σοφίαν τοῦ καὶ με τὴν γενικὴν, πολῦτροπον δὲ πείραν τοῦ αἰσθάνθῃ ἀγανάκτησιν καὶ παρωξύνθῃ εἰς ἐπὶ κρισιν. Ἐπειτα

– και τούτο είναι πάντοτε ιδιάζουσα ροπή των υπερόχων – η αγανάκτησις εξετυλίχθη εις ειρωνείαν καλλιτεχνικήν και λεπτοτάτην. Αργότερα η μεγάλη και υψηλή δημιουργικότης του εμφανερώθηκεν ακέραια εις την φιλοσοφίαν και εις την καθολικήν σκέψιν με τον αυτόν διαλογικόν τύπον, αλλά ποιητικώτερα και με oligώτερον συζητητικόν τρόπον.

Εις την πρώτην περίοδον της συγγραφικής φανερώσεως του Πλάτωνος, πριν ίσως γραφούν οι διάλογοι που απέβλεπαν εις διαιώνισιν της μνήμης του Σωκράτη και της Σωκρατικής διδασκαλίας, εγράφη πιθανώς ο Μενέξενος – διάλογος που δεν έχει τίποτε το φιλοσοφικόν, είναι δε μόνον λεπτή σάτυρα της πολιτικής ρητορείας και των τότε ρητόρων, ιδίως του Λυσία και του Ισοκράτη. Έχοντας εις τον νουν τους πολιτικούς λόγους αυτών και άλλων ρητόρων της εποχής και ανακατεύοντας σκέψεις των συνηθισμένας και φράσεις των στερεοτύπων και μιμήσεις των από την ρητορικήν του Περικλέους, χρησιμευόμενος δε υπερβολικά ως ακριβώς εκείνοι τα πολλά της Αττικής διαλέκτου μόρια (δη, τοι, μέντοι, γαρ, ουν κ. τ. λ.) όχι όπου εχρειάζετο εις το νόημα, αλλ' όπου εσυμπλήρωναν τον ήχον και τέλος σοφιστικά, όπως εκείνοι λογικευόμενος διά να συμβιβάση τασυμβίβαστα και να δικαιολογήση ταδικαιολόγητα, έγραψεν ένα λόγον επιτάφιον, εγκωμιαστικόν διά πεσόντας εις τον πόλεμον Αθηναίους. Και ως αφετηρίαν λαμβάνων τον περίφημον επιτάφιον του Περικλή, που μας τον διέσωσεν ο Θουκυδίδης εις την ιστορίαν του και που είχε χρησιμεύσει, φαίνεται, ως πρότυπον αδεξίων έπειτα μιμήσεων, κατεσκεύασε τον παραδοξότερον ίσως ρητορικόν λόγον εξ όσων ποτέ εγράφησαν, εκπληκτικόν μίγμα κρίσεως και ακρισίας, αληθείας και ψεύδους, ευθύτητος και σοφιστείας – «Pastiche curieux de l' éloquence des rheteurs du temps», ως ωραία τον χαρακτηρίζει σοφός φιλόλογος.

Φαίνεται δε ότι έγινε αισθητή εις όλους η ειρωνεία και ότι άρεσεν η καλλιτεχνική διατύπωσις αυτής, διότι έγινε γνωστότατος από τότε ο Μενέξενος.

Η ονομασία του διαλόγου – όπως συνήθως έγινε διά τους περισσότερους Πλατωνικούς διαλόγους – εδόθη από τον συνομιλητήν του Σωκράτους Μενέξενον, που υπήρξεν ένας των νεωτέρων μαθητών του Σωκράτη, νέος από ευγενικήν οικογένειαν και ωραίος, εξάδελφος του Κτησίππου του Παιονέως. Ο λαμπρός και ωραίος επίσης Κτήσιππος φαίνεται να επρωτοδίδαξε τον Μενέξενον την σοφιστικήν τέχνην, εις την οποίαν και διεκρίθη.

Παλαιότερα μερικοί φιλόλογοι αμφισβήτησαν την γνησιότητα του διαλόγου, κάπως αυθαίρετα, διότι και η επιδεξιότης της εκφράσεως και η λεπτότης της σκέψεως και ο ειρωνικός τρόπος και η χάρις του ύφους εις τον Μενέξενον είναι όλα πλατωνικά και αμίμητα. Σήμερον όμως διά τούτους και δι' άλλους ειδικούς λόγους η κριτική αναγνωρίζει τον Μενέξενον ως αυθεντικόν του Πλάτωνος έργον.

Εις την μετάφρασιν προσπάθησα ν' ακολουθήσω τας παραλαγάς και μεταπτώσεις και διαφοράς ύφους, που υπάρχουν εις το πρωτότυπον, επίτηδες διά να φανή η ειρωνική μίμησις του ενός ή του άλλου ρήτορος, ο στόμφος ή ο όγκος ή το ακαλαίσθητον, περίτεχνον ή σκολιόν της φράσεως. Δεν παρέλειψα δε και το φόρτωμα της φράσεως με μόρια, επιρρήματα δηλαδή και συνδέσμους, διά να αποδοθή όσο το δυνατόν ο σκοπός τού διαλόγου η πλατωνική δηλαδή ειρωνεία της ρητορείας.

Αι λέξεις όσαι είναι εις αγκύλας είναι πρόσθετοι, βαλμένοι διά να σαφηνίζεται το νόημα και να διευκολύνεται η αντίληψις εις πρόχειρον ανάγνωσιν.

I. ZEPBOS

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ

(ή επιτάφιος· ηθικός)

Σωκράτης

Από την αγοράν έρχεσαι, Μενέξενε, ή από πού αλλού;

Μενέξενος

Από την αγοράν, Σωκράτη, και μάλιστα από το βουλευτήριον.

Σωκράτης

Και τι σχέσιν εσύ έχεις με το βουλευτήριον; ή μήπως κρίνεις ότι ετελειοποιήθης πλέον εις την μόρφωσιν και εις την φιλοσοφίαν και ωσάν ικανός πλέον σκέπτεσαι να ασχοληθής με μεγαλύτερα και να γίνης άρχων, ω θαυμαστέ μου, ημών των γεροντοτέρων, εις τοιαύτην ηλικίαν ευρισκόμενος συ, διά να μη παύση δίνοντάς μας η οικογένειά σου πάντοτε κανένα κυβερνήτην;

Μενέξενος

Αν συ μου το επιτρέπης, Σωκράτη, και αν είναι της γνώμης σου να γίνω άρχων, θα επιδιώξω πρόθυμα τούτο· ειδ' αλλέως όχι. Και όσο για τώρα επήγα εις το βουλευτήριον μαθόντας πως η βουλή πρόκειται να εκλέξη ποιος θα κάμη λόγον εις τους αποθανόντας· διότι το γνωρίζεις βέβαια ότι πρόκειται να τους κάμουν επίσημον ενταφιασμόν.

Σωκράτης

Βεβαιότατα [το ξέρω]· αλλά ποιον εξέλεξαν;

Μενέξενος

Κανένα· αλλ' έκαμαν αναβολήν δι' αύριον· θαρρώ όμως πως τον Αρχίνον ή τον Δίωνα θα εκλέξουν.

Σωκράτης

Όστε που καταντά, Μενέξενε, να είναι διά πολλούς λόγους ωραίον πράγμα το να πεθαίνει κανείς στον πόλεμο. Διότι και κηδείαν ωραίαν μεγαλοπρεπή έτσι πετυχαίνει, ακόμη κι' όταν πεθάνη όντας πτωχός, και στον ίδιο καιρό ακόμη, κι' αν ήτο τιποτένιος, λαβαίνει έπαινο από άνδρας που είναι σοφοί και που δεν επαινούν έτσι πρόχειρα, αλλά με λόγους συνταγμένους με χρονοτριβήν και που τόσον ώμορφα διατυπώνουν τους επαινούς αυτοί, ώστε και τα υπάρχοντα και τα μη υπάρχοντα (καλά) λέγοντες για τον καθένα και κάπως με ωραιότατες λέξεις στολίζοντάς τα μας γοητεύουν τας ψυχάς, και για την πόλιν κάνοντας εγκώμια με όλους τους τρόπους κ' εκείνους που έχουν πέσει στον πόλεμο επαινούντες και τους προγόνους μας όλους όσοι προϋπήρξαν κ' ακόμα εμάς τους ιδίους τους ζωντανούς. Όστε εγώ τουλάχιστον, ω Μενέξενε, λαβαίνω μεγάλην ιδέαν για τον εαυτό μου σαν επαινούμαι απ' αυτούς και κάθε φορά [που μιλούν] στέκομ' έτσι ακούοντάς τους κ' ευχαριστούμενος, θαρρώντας πως μονομιάς έχω γίνει μεγαλύτερος και γενναιότερος και ωμορφότερος. Και σαν που της περσότερες φορές πάντα βρίσκονται να μ' ακολουθούν μερικοί ξένοι κι' ακούουν μαζί μου, σ' αυτούς δα πιο αξιόπρεπος έτσι πρόχειρα φανερώνομαι· γιατί κι' όλα παθαίνουν μου φαίνεται κ' εκείνοι τα ίδια και σχετικώς μ' εμέ και σχετικώς με όλη την άλλη πόλιν, νομίζοντάς την πλέον αξιοθαύμαστη παρ' ό,τι πριν την ενόμιζαν, αποκτώντας την τέτοια γνώμη από εκείνον που ομιλεί. Και σε μένα η αξιοπρέπεια αυτή βαστά κάτι παραπάνω από τρεις μέρες. Έτσι ζωντανά και τα λόγια και η απαγγελία απ' αυτόν που τα λέγει μπαίνει μέσα στ' αυτιά μου,

ώστε μόλις στην τετάρτην ή την πέμπτη ημέρα ξαναθυμάμαι τον εαυτόν μου και ανανοιόνω σε ποιον τόπο της γης βρίσκομαι, γιατί ως την ώρα εκείνη μόνο που εις τα νησιά των μακάρων δεν λέω να βρίσκωμαι· τόσον άξιοι μάς είναι οι ρήτορές μας.

Μενέξενος

Πάντα εσύ, Σωκράτη, περιγελάς τους ρήτορας. Όσο για τώρα όμως εγώ θαρρώ πως εκείνος που θα εκλεχθή δεν θα καλοπεράση και πολύ· γιατί όλως διόλου πρόχειρα θα έχη γίνει η εκλογή, ώστε ίσως βρεθή στην ανάγκη όποιος θα κάμη το λόγο να μιλήση αυτοσχεδιάζοντας σχεδόν [την ώρα που μιλεί].

Σωκράτης

Από πού [το συμπέρασμα], λαμπρέ μου άνθρωπε; Είναι τους για καθέν απ' αυτά τα πράγματα λόγοι έτοιμοι πρωτύτερα· και συνάμα ουδ' είναι δύσκολο να μιλά κανείς πρόχειρα για τα τέτοια τουλάχιστον πράγματα, Γιατί, αν ήταν ανάγκη να επαινεθούν οι Αθηναίοι μπροστά σε Πελοποννησίους ή μπροστά στους Αθηναίους (να επαινεθούν) οι Πελοποννήσιοι, θα εχρειαζότον να είναι καλός ρήτορας ένας για να τους πείση και να κάμη καλήν εντύπωσιν. Αλλ' όταν κανείς αγωνίζεται (ομιλή) ανάμεσα σ' εκείνους που ακριβώς αυτούς τους ίδιους επαινεί, τότε δεν είναι, θαρρώ, μεγάλο κατόρθωμα το να μιλήση καλά.

Μενέξενος

Δεν το θαρρείς [μεγάλο], Σωκράτη;

Σωκράτης

Όχι δα, μα τον Δία.

Μενέξενος

Θαρρείς λοιπόν πως θα ήσουν και συ άξιος να κάμης τον λόγο, αν ήτον ανάγκη, και σε είχε τυχόν εκλέξει η βουλή.

Σωκράτης

Και ως προς εμέ λοιπόν, Μενέξενε, δεν θα ήτον αξιοθαύμαστον αν θα ήμουν ικανός να μιλήσω, που έτυχε να είναι διδάσκαλός μου εις την ρητορικήν όχι καμμία ανίκανη, αλλά η γυναίκα εκείνη που και άλλους έχει φτιάσει πολλούς και καλούς ρήτορας, ένα δε μάλιστα υπέροχον μεταξύ των Ελλήνων, τον Περικλέα, τον υιόν του Ξανθίππου.

Ποιά είν' αυτή; Μήπως, βέβαια, για την Ασπασία θέλεις να πης;

Σωκράτης

Γι' αυτήν βέβαια θέλω να πω και μαζί μ' αυτήν για τον Κόνον, τον υιόν του Μητροβίου, διότι οι δύο τους είναι διδάσκαλοί μου, αυτός μεν της μουσικής, εκείνη δε της ρητορικής· λοιπόν ο έτσι μορφωμένος δεν είναι άξιον απορίας αν έχει ικανότητα εις την ρητορείαν. Αλλά και όποιος τυχόν εσπούδασε χειρότερα μου, την μουσικήν έχοντας διδαχθή από τον Λάμπρον, την δε ρητορικήν από τον Αντιφώντα τον Ραμνούσιον, κι' αυτός ακόμη θα ήτον ικανός τους Αθηναίους επαινώντας μπρος στους Αθηναίους να κάμη καλήν εντύπωσιν.

Μενέξενος

Και τι λοιπόν θα μπορούσες να πης, αν τυχόν ήτον ανάγκη να κάμης εσύ τον λόγον;

Σωκράτης

Εγώ μεν ο ίδιος από δικά μου ίσως τίποτε, την Ασπασίαν όμως και χθες ακόμη την ήκουσα που έκαμνε το τέλος ενός επιταφίου λόγου γι' αυτά ακριβώς τα [σημερινά] πράγματα. Διότι έμαθε αυτά που λες και συ, ότι επρόκειτο οι Αθηναίοι να εκλέξουν ένα για ν' απαγγείλη επιτάφιον· έπειτα άλλα μεν μέρη [του λόγου] απροπαρασκεύαστα μου απήγγειλε, τι δηλαδή θα εχρειαζέτο να ειπωθούν, άλλα δε έχοντάς τα ετοιμάσει από πρώτα, όταν, όπως θαρρώ, εσύνθετε τον επιτάφιον λόγον, τον οποίον είπεν ο Περικλής, συγκολλώντας [αυτή τώρα] απομεινάρια από τον λόγον εκείνον.

Μενέξενος

Και θα μπορούσες να διατηρήσης εις την μνήμην σου αυτά που έλεγεν η Ασπασία;

Σωκράτης

Θα μου ήταν άδικο να μη τα ενθυμούμαι· διότι τα εμάνθανα δα απ' αυτήν και λίγο έλειψε να τιμωρηθώ με ξύλο, διότι ελησιμονούσα.

Μενέξενος

Γιατί λοιπόν δεν μου τα απήγγειλες;

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.